

פרפראות פאר

נלקט מכתבי המחבר ר' ישראל אברהם ב"ר יהודה אריה לייב יוד ז"ל
לזכותו ולעילוי נשמתו

מן התורה מה' אשה לאיש כיצד למדין מלבן הארמי

אות ג

מפתח נושאים פרשת ויצא תשפ"ו

א, אסף אלוקים את חרפתי רמז לשבירת כוס בחופה וצלחת בתנאים

בספר אמרי נועם מהרה"ק מדז'יקוב, (עניני תנאים) כתב, בדרך הלצה, ע"ד שפירש רש"י בפסוק אסף אלוקים את חרפתי, דלכן שוברים כוס בחופה להראות אשר מזה הזיווג יהיה דורי דורות ויולדו בנים ותוכל לתלות בבנה, מי שבר כלי זה.

עד"ז יש לומר בדרך הלצה, אגרא דבי הילולא, מילה, כלומר השכר מזה הזיווג הוא הברית מילה,

עד"ז יש לבאר אומרז"ל גדל פורתא - תבורי מאני

איתא בגמרא (יומא דף עח עמוד ב) אמר אביי, אמרה לי אם: רביתיה דינוקא - מיא חמימי ומשחא. גדל פורתא - ביעתא בכותחא, גדל פורתא - תבורי מאני.

פירש רש"י תבורי מאני - להפקיר לו כלים לשבר ולמלאות תאוותו. כי הא דרבה זבין להו מאני גזיזי דפחרא לבניה, ומתברי להו. פרש"י מאני גזיזי דפחרא - כלים סדוקים של חרס בדמים קלים.

לפי"ז י"ל שכבר בתנאים שוברים צלחת, לאביי זה רמז שיהיה למי להפקיר כלים לשבור, לרבה, זה הכנה לכלים שבורים לתינוק,

ב, ביאור הגאון ר' נתן לוברד בנין נערים סתירה בדרך צחות

אמר הגאון רבי נתן לוברד זצ"ל, ע"ד צחות אפשר לפרש עפ"ד הגמ' יומא (ע"ח ע"ב) רביתיה דינוקא וכו' גדל פורתא תבורי מאני כי הא דרבה זבין להו מאני גזיזי דפחרא לבניה ומתברי להו.

א, אסף אלוקים את חרפתי רמז לשבירת כוס בחופה וצלחת בתנאים
ב, ביאור הגאון ר' נתן לוברד בנין נערים סתירה בדרך צחות
ג, מן התורה מה' אשה לאיש כיצד למדין מלבן הארמי
ד, איך אמר יעקב אבינו ושבתי בשלום ולא בשלום ביאור ע"ד השפת אמת
ה, ביאור לשון המדרש עשאן מפתח לגאולתן של בנים
ו, מה התפלל יאע"ה כשהגיע להר המוריה ומתי תיקן תפילת ערבית
ז, ראשי התיבות שנאמרו בפסוק ויצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה
ח, האמת נעשת עדרים אצל יעקב נאספו כל העדרים
ט, ויהי האמת נעדרת ביאור בצחות ובדרך החסידות
י, יעקב נטמן בבית עבר י"ד שנה לקיים דברי התוספות
יא, למה היה יעקב ירא מפני חיות רעות הרי אין חיה רעה שולטת באדם
יב, יש להביא ראיה מאבניו של יעקב לגבי היפוך הרצועה בתפילין של יד
יג, מחלוקת רש"י ותוספות בביאור הכתוב ויפגע במקום
יד, קום התהלך בארץ גור בארץ הארץ אשר אתה שוכב הבטחת הארץ כל אחד לפי מידתו
טו, בעניין נישואי לאה ביאור עבודת ישראל השפת אמת והמרא"ל צינץ
טז, יששכר חמור גרם שקיבל עול תורה כשור לעול וכחמור למשא
יז, בשכר שתיקתה זכתה לאפרים ומנשה ולברכתם יח, ביאור הכ' מבני יששכר יודעי בינה לעתים
יט, יש שכר לפעולתך בפעולתה במסירות נפש זכתה לזה השכר
כ, יששכר חמור גרם בדרך צחות
כא, טוב תתי אותה לך ביאור מתלמידי בעש"ט
כב, ה' כסלו יומא דהילולא מהרש"א וצוק"ל
כג, זקן שרוקד כשלשה נערים לשמח חתן וכלה מהרש"א
כד, ביאור המהרש"א בדאגה בלב איש שיחנה ודבר טוב ישמחנה
כה, תורתנו של דואג בצחות
כו, יש לגעור באלו המורים הלכה מהשולחן ערוך מבלי לעיין מתחילה במקורות מהרש"א

שגידול הנערים ע"י שנותנים להם לשבור כלים, וזה"פ **בנין נערים סתירה**.

ג' כיצד למדין מלבן הארמי כי מה' אשה לאיש

איתא בגמרא (מועד קטן דף יח עמוד ב) מן התורה ומן הנביאים ומן הכתובים מה' אשה לאיש. מן התורה – דכתיב (בראשית כ"ד נ) ויען לבן ובתואל ויאמרו **מה' יצא הדבר**,

יש להבין, מהרמאי לבן הארמי, ממנו יש ללמוד כי מה' אשה לאיש, בתמיה,

ועוד, ראשונה אמר **מה' יצא הדבר**, וחזר בו ואמר טוב **תתי**, כלומר אני הנותן, גם אמר **תשב** הנערה אתנו,

יש לבאר ע"ד המהרש"א

כתיב (בראשית י"ח י"ט) כי ידעתיו למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו אחריו ושמרו דרך ה,

הקשה המהרש"א (סנהדרין ק"ט ע"ב ד"ה, חתר בחושד), למה היה צריך לומר על אברהם אביו, "כי ידעתיו למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו אחריו ושמרו דרך ה", תוך כדי אשר אמר ה' את פשעיהם של אנשי סדום, וגם אומרו למען אינו מובן,

אלא בא להזהירם לבל יתנהגו כאנשי סדום ומבאר המהרש"א, כי ידעתיו, ר"ל ידעתיו אותו עונותיהם, (בלשון פועל יוצא) **למען** אשר יצוה את בניו שלא יעשו כמותן רק בהפך זה, ושמרו דרך ה, דהיינו שישמרו על הדרכים על האורחים כמ"ש באברהם והוא יושב פתח האהל וגוי וכמ"ש ויטע אשל וגוי גם יצוה לעשות צדקה ומשפט כמשמעו, למען הביא וגוי ולולי שיצוה כך, בניו יענשו חס ושלום כסדום,

ע"ד זה יש לבאר מה לא ללמוד מלבן

כתיב (בראשית פרק כט פסוק יט) ויאמר לבן **טוב תתי אתה לך** מתתי אתה לאיש אחר שבה עמדי,

וצריך לומר, כי לכן אמרו חז"ל שלמידים מלבן, כי השטן הוא היצה"ר ומנסה להכשיל

ולומר, איזה שדוך מוצלח **עשית**, וגם הבאים עמו באים לשבח, איזה שידוך יפה **עשית**,

וזה **רצה לבן** שגם אם אמר **מה' יצא הדבר**, הוא בא להשכיח ולומר טוב **תתי**, כלומר אני הנותן, וח"ו לומר **עשית** שידוך, אלא יש לומר איזה שידוך טוב עשה לך הקב"ה, ולכן בעשיית שידוך יש ללמוד מה רצה לבן, ולא לשכוח לרגע מי עשה את השידוך,

ביאור הענין שיש ללמוד מלבן מה לא לעשות בשידוך

כתיב (בראשית כ"ד נ-נ"ו), "ויען לבן ובתואל ויאמרו, מה' יצא הדבר, לא נוכל דבר אליך רע או טוב, **הנה רבקה לפניך קח ולך**, כאשר דבר ה'", (שגזר בת פלוני לפלוני, ספורנו),

כתיב, (בראשית כ"ד נ"ה) "ויאמר אחיה ואמה תשב הנערה אתנו ימים או עשור אחר תלך, ויאמר אלהם אל תאחרו אתי וה' הצליח דרכי (ואם יש איחור בדבר ה', אין זו הצלחה, רשב"ם) שלחוני, ואלכה לאדני",

מצינו כי לבן אחרי שאמר מה' יצא הדבר בא לעכב ואומר תשב הנערה וגו'

ובאו חז"ל ללמדנו, את דרך השידוך, כי לאחר שרואים כי מה' יצא הדבר, וזאת ע"י הסכמת הלב לשידוך, אזי יש להזדרז ולגמור השידוך ולדעת, כי ה' הצליח דרכי,

ולא ללמוד מדרכו של לבן הרמאי הארמי, שבתחילה אמר מה' יצא הדבר, ואח"כ אמר תשב הנערה, וזה למדנו חז"ל מרמאותו של לבן, שנדע כי לאחר שרואים שמה' יצא הדבר, אין לדחות ולהמתין, שזה הוא מעשה לבן הרמאי הארמי.

ד, איך אמר יעקב אבינו ושבתי בשלום ולא בשלום ביאור ע"ד השפת אמת

כתיב (בראשית פרק כח כ) "וידר יעקב נדר לאמר אם יהיה אלקים עמדי ושמרני בדרך הזה אשר אנכי הולך ונתן לי לחם לאכל ובגד ללבש, ושבתי בשלום אל בית אבי והיה ה' לי לאלקים",

הדיוקים בפסוק ושבתי בשלום

למה אמר ושבתי בשלום היל"ל ושבתי לשלום, כדאיתא בגמרא, (מועד קטן דף כ"ט עמוד ע"א), הנפטר מן המת לא יאמר לו לך לשלום אלא לך בשלום, א"כ היל"ל ושבתי לשלום כמו שאומר לאדם החי, ולא כאומר הנפטר מן המת,

וגם יש לדייק, למה אמר "ושבתי" בלשון עבר, היל"ל בלשון עתיד "ואשוב" אל בית אבי,

ועוד, מהו לשון והיה עבר או עתיד,

יש לבאר, על פי דברי השפת אמת, (בראשית פרשת ויצא שנה תרנ"ח א') וכך כתב השפת אמת

איתא במדרש (רבה בראשית פרשה ע' פסקה ו') נטל הקדוש ברוך הוא שיחתן של אבות ועשאן מפתח לגאולתן של בנים,

אתה אמרת (בראשית פרק כח כ"א) **"והיה ה' לי לאלקים"**, חייך כל טובות וברכות ונחמות שאני נותן לבניך בלשון הזה שנאמר,

(זכריה יד) **והיה ביום ההוא יצאו מים חיים מירושלים**,

(ישעיה יא) **והיה ביום ההוא יוסיף ה' שנית ידו לקנות את שאר עמו**,

(יואל ד) **והיה ביום ההוא יטפו ההרים עסיס**,

(ישעיה כז) **והיה ביום ההוא יתקע בשופר גדול וגו', עכ"ל המדרש**,

כתב השפת אמת (בראשית - פרשת ויצא תרנ"ח א') (כתיב (מיכה ז' כ') "תתן אמת ליעקב", אמת, כולל מראשית עד אחרית, אותיות אמ"ת. (א' אות ראשונה, מ' אות אמצעית, ת' אות אחרונה) **ואיתא**, כי אות ו' נקרא אות אמת (זוה"ק פרשת ויקרא), והוא מדת יעקב, בריח התיכון, והקב"ה איחד האמת, שבחר באבות ובניי,

כל המתנות שנתן להם אינו במקרה, רק הם מתחלת העולם ועד סופו, ואות ו' מהפך התיבה מעתיד לעבר ומעבר לעתיד,

יהי לשון עתיד, ויהי לשון עבר, היה לשון עבר, ויהיה לשון עתיד,

לרמוז, כי אות ו' שהיא כח התורה, מחבר היה הוה ויהיה, ולכן כשיתקיימו ההבטחות, אז יתברר למפרע כי הכל היה לטובה.

ולכן נקרא הקב"ה בעל הנחמות, כי הנחמות של בני אדם א"י לתקן כל הצער העבר. אבל הנחמה שיהי' מהקב"ה יהי' מהופך כל הצער לטובה.

והגם כי אין אנו מבינים, איך יהי' מתהפך מה שעבר, לפי שאנחנו בתוך הטבע והזמן. אבל לעתיד, נראה ונבין זה ההיפוך לטובה,

ולכן אמר יעקב אע"ה והיה (שהוא לשון עתיד) ה' לי לאלקים, פרש"י שיחול שמו עלי מתחלה ועד סוף. כי זה הי' בחי' יעקב אמת. והאמין כי יחול אלקותו עליו, ויהיה למפרע הכל מתוקן,

וזה מפתח של גאולה מה שזוכין לעורר הארה מעין עוה"ב, כי מאחר שכל ההנהגה יתברר אח"כ. ממילא יכולין למצוא בחי' אמת בכל מקום ובכל זמן. עכ"ל השפת אמת,

בכך מבואר הפלא ופלא, דבריו של יעקב אבינו, שאמר ושבתי בלשון עבר, במקום ואשוב בלשון עתיד, שבא לחבר עבר ועתיד,

וגם רמז ואמר כאשר, אבוא בשלום, כלומר, לעתיד לאחר מותי, אז יהיה אפשר להבין, כי כל הצער היה לטובה, כדברי השפת אמת, ולכן אמר "ושבתי" לשון עבר, וגם "בשלום" שאומרים במת.

שוב מצאתי בספר מהר"ש מהרה"ק רבי שר שלום מבעלז זצ"ל (פרי ויצא) עה"פ ושבתי בשלום אל בית אבי וגו' שכותב: וקשה, הלא אמרו חז"ל (ברכות סד ע"א) הנפטר מן המת אל יאמר לו לך לשלום אלא לך בשלום, הנפטר מן החי אל יאמר לו לך בשלום אלא לך לשלום וכו', ועל פי זה היה צריך יעקב לומר ושבתי לשלום.

וי"ל דיעקב אבינו ע"ה ביקש כאן, שהי' יזכהו ללכת בדרך הישר כל ימי חייו וממילא ישוב אל אביו שבשמים בשלום. ומובן מה שאמר בשלום, כי כוונתו היתה לאחר מיתתו. ובמסורה איתא: "ושבתי - שתי פעמים", דוד המע"ה ביקש אותה בקשה אשר יעקב התפלל עליה, שיזכה לילך בדרך הישר כל ימי חייו וממילא ישוב לבית ה' לאורך ימים, לנצח עכד"ק. (מובא בספר דף על הדף ברכות דף סד עמוד א)

יש לומר, כי עד"ז מובן הכתוב (מלכים א פרק א פסוק לא), ותקד בת שבע אפים ארץ ותשתחו למלך ותאמר יחי אדני המלך **דוד לעלם**,

גם יש לכוון לאומז"ל, (יבמות צו, בכורות לא ב'), מאי דכתיב (תהלים ס"א ה') אגוררה באהלך **עולמים** וכי איפשר לאדם לגור **בשני עולמים**, אלא אמר דוד רבונו של עולם יאמרו דבר שמועה מפי בעולם הזה, דאמר ר' יוחנן משום ר' שמעון בן יוחי כל תלמיד חכם שאומרים דבר שמועה מפיו בעולם הזה שפתותיו דובבות בקבר.

ה, ביאור לשון המדרש עשאן מפתח לגאולתן של בנים

איתא במדרש (רבה בראשית פרשה ע' פסקה ו') נטל הקדוש ברוך הוא שיחתן של אבות ועשאן **מפתח** לגאולתן של בנים,

יש להבין הלשון במדרש, שאמר, ועשאן "מפתח" היה ל"ל ועשאן "פתיחה" לגאולתן של בנים, שכמו שאמר יעקב אבינו "והיה" וגו', כן יתחילו כל ההבטחות בלשון "והיה", ולמה אמר המדרש בלשון, "מפתח",

לפי פירוש השפת אמת, מובן הדבר הפלא ופלא, משום ש"מפתח" הוא דבר שנועלים איתו ופותחים איתו, וכאן נעל הקב"ה, את דבר הנחמה העתידה לבוא, שאין אנו מבינים,

כדברי השפת אמת, שכתב, אבל הנחמה שיהי' מהקב"ה יהי' מהופך כל הצער לטובה. והגם כי אין אנו מבינים, איך יהי' מתהפך מה שעבר, וזהו לשון **מפתח** הנועל ופותח את המובן.

ו, מה התפלל יאע"ה כשהגיע להר המוריה ומתי תיקן תפילת ערבית

איתא בגמרא (ברכות כ"ו ע"ב), **יעקב** תקן תפלת ערבית שנאמר **ויפגע במקום וילן שם**, ואין פגיעה אלא תפלה ע"כ,

איתא בגמרא (חולין צ"א ע"ב סנהדרין צ"ה ע"ב) "ויצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה", כלומר, שהגיע לחרן, וכתוב **ויפגע במקום** (שהוא הר

המוריה, רש"י) (ומשמע שרק אחרי שהגיע לחרן, פגע במקום שהיה בדרך לחרן, אלא), כי מטא לחרן אמר, אפשר עברתי על מקום שהתפללו אבותי (שהוא הר המוריה) ואני לא התפללתי,

בגמרא-חולין (צ"א ע"ב), **כד יהיב דעתיה למיהדר** (כאשר נתן דעתו לחזור להר המוריה),

בגמרא-סנהדרין (צ"ה ע"ב) **בעי למיהדר**, (רצה לחזור) **כיון דהרהר בדעתיה למיהדר**, (כיוון שהרהר בדעתו לחזור)

קפצה ליה ארעא (קפצה לו הארץ), מיד ויפגע במקום, ופגע (כלומר שנפגש) בהר המוריה,

אמר הקב"ה צדיק זה בא לבית מלוני ויפטר בלא לינה, מיד בא השמש, ע"כ,

שיטת התוס' שהתפלל תפילת ערבית

כתבו התוספות (ברכות כ"ו ע"ב) ד"ה, יעקב תיקן תפלת ערבית, תימה, דאמר בפרק גיד הנשה (חולין דף צ"א) וילך חרנה, כי מטי לחרן **בעי למיהדר** (להר המוריה) אמר, אפשר שעברתי במקום וכו', (וכשהגיע להר המוריה התפלל שם), אלמא דהתם מוכח דהתפלל **ערבית בעוד יום**, מאחר **שהתפלל, והוה דעתיה למהדר**, (ועוד רצה לחזור לחרן),

וקשה למתניתין דפרק קמא דקאמר שאינו זמן תפלה עד צאת הכוכבים, **ומתרץ**, ולפי מה שפירשנו דק"ל דאדרבה טוב להתפלל (מעריב) **מבעוד יום קצת, עכ"ל התוס'**,

מבואר בדברי התוס', שתפילת ערבית שהתפלל, (כשהגיע להר המוריה) היה **סמוך ללילה**, מבעוד יום קצת, שהרי מוכיח מכאן שתפילת ערבית הוא סמוך ללילה, ולא לילה ממש, (ועוד רצה לחזור לחרן),

יש לעיין בדברי התוס'

הרי מצינו שיעקב אבינו הגיע להר המוריה, בחצי היום, **דהכי איתא, בפרקי דרבי אליעזר**

(פרק ל"ה), שיעקב אבינו הגיע להר המוריה **בחצי היום**,

הביאו הרמב"ן (בראשית פרק י"ח פסוק י"ז),

ובערוך ערך "מקום", (עיי"ש פרדר"א פרק ל"ה, ובביאור הרד"ל אות ל"א),

שיטת התורת חיים שנאנס ולא התפלל ותיקן תפילת ערבית לתשלומין

בספר **תורת חיים** (סנהדרין צ"ה ע"ב), **כתב**, אין פגיעה אלא תפלה. אמרו רבותינו, שתיקן תפילת ערבית.

וצריך ליתן טעם למה תיקן תפילת ערבית בפעם ההוא,

ואפשר לומר כי אז נאנס יעקב ולא התפלל מנחה כי עוד היום גדול להתפלל, והחמה שקעה עליו פתאום שלא בעונתה, כדאמר בסמוך ועבר זמן תפילת מנחה, וקיימא לן טעה ולא התפלל מנחה מתפלל ערבית שנים, הראשונה ערבית והשנייה לתשלומין, כדאיתא בריש פרק תפלת השחר, **ולכך תיקן אז תפילת ערבית**, והתפלל אותה שנים אחת לשם ערבית ואחת לתשלומי תפלת מנחה, עכ"ד **בעל תורת חיים**.

וקשה לדבריו, דהא בגמרא איתא במפורש, (חולין צ"א ע"ב), **כד צלי, בעי למיהדר**, (סנהדרין צ"ה ע"ב) **בתר דצלי, בעי למיהדר**, ואיך כתב שנאנס ולא התפלל, וצ"ע.

בפענח רזא כתב שהתפלל גם מנחה וגם ערבית

כך כתב, ע"כ תפילת מנחה הוא שהתפלל שהרי היה בדעתו לחזור קודם שקיעת החמה רק ששקעה עליו אח"כ פתאום כדא' בחולין, כד צלי יהיב דעתיה למיהדר, ונ"ל לומר דודאי

ויפגע במקום כולל תרוייהו מנחה וערבית כל אחד בבחינתו, דהיינו בבחינת מה שהיה ראוי להיות היום גדול, ושהיה דעתו לחזור, בזה פירוש ויפגע למנחה שהתפלל שם מנחה, ובבחינת שקיעת החמה ששקעה עליו פתאום, פ"י ויפגע שהתפלל שם ערבית ג"כ,

כתב עוד בפענח רזא זכר לדבר בגימטריא

ויפגע במקום וילן שם, בגימטריא 793

במנחה וערבית בגימטריא 793.

ז, ראשי התיבות שנאמרו בפסוק ויצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה

בראשית פרק כח
ויצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה
ויצא- ויצא יעקב צ'דיק א'ז,

ועוד יש לעיין, דלפי דברי התוס' רצה לצאת לחרן לאחר שהתפלל ערבית, וזה היה **סמוך ללילה**, והיה **צריך לילך בדרך בלילה**, והרי אמרו חכמינו ז"ל (חולין צ"א ע"א), וילפינן מיעקב אבינו ע"ה, דתלמיד חכם **אל יצא יחידי בלילה**,

ואפשר לפרש ולומר הכי, דכשאמר יעקב, אפשר עברתי על מקום שהתפללו בו אבותי ואני לא התפללתי בו, כונתו היתה, **לתפילת מנחה** שתיקן יצחק אביו,

ולאחר שהתפלל תפילת מנחה בחצי היום, בהר המוריה, אמר לו הקב"ה, צדיק זה בא לבית מלוני יפטר בלא לינה, מיד **בא השמש, ואז תיקן תפילת ערבית**,

ונראין הדברים, מלשון הגמרא (ברכות כ"ו ע"ב), דאמרינן **יעקב תקן תפלת ערבית**, וילפינן, שנאמר **ויפגע במקום, וילן שם**, דמשמע דיש שייכות הא **דויפגע במקום, לוילן שם**, כמו שביארנו.

שיטת המהר"ל שלא התפלל מנחה כשהגיע להר המוריה

וכך כתב המהר"ל (בספר גור אריה על בראשית כ"ח י"א), וז"ל, ונוכל לומר, הא דאמר בגמרא (חולין צא ע"ב) **כד צלי בעי למיהדר מיד בא השמש**, אין הפירוש שהתפלל כבר, אלא כך פירושו - שהיה רוצה לחזור כאשר יתפלל,

והיה רוצה להתפלל ביום, (מנחה), מיד **בא השמש קודם שהתפלל** - והיה מתפלל בלילה, ותיקן תפילת ערבית, עכ"ל,

ויש לדחוק לפירוש המהר"ל, בלשון הגמרא בסנהדרין צ"ה ע"ב, ששם אמר בתר דצלי בעי למיהדר, שכונת הגמרא, דבעי למיהדר בתר דצלי

שיטת הפני יהושע שהתפלל תפילת מנחה

כתב הפני יהושע, (ברכות כ"ו ע"ב) על דברי התוס' הנ"ל, בדומה למה שפירשנו, וכך כתב, ובדרוש הארכתי עוד להוכיח, שבאותה שעה היה מתפלל תפלת מנחה, לפי מה שמצאתי במדרש שהשקיע הקב"ה חמה שלא בעונתה שתי שעות, ועוד הוכחות אחרות, **שלאחר ששקעה לו החמה, חזר והתפלל תפלת ערבית**, ודו"ק. עכ"ל.

**יעקב- י'תן ע'שיו ק'ולו ב'בכי,
מבאר- מ'יד ב'א א'ליפז ר'שע,**

**שבע- ש'הוא ב'ן ע'שיו,
וילך- ו'יתן י'עקב ל'ו כ'ל,
חרנה- ח'פציו ר'ק נ'שאר ה'מקל,**

בראשית פרק כט
ויספר ללבן את כל הדברים האלה
את - א'ל ת'תמה
כל - כ'י ל'א
הדברים- ה'באתי ד'בר ב'רכוש ר'ב י'צאתי
מ'שם
האלה- ה'לך א'ליפז ל'קח ה'כל

ח, האמת נעשת עדרים אצל אצל יעקב נאספו כל העדרים

כתיב (בראשית כ"ט ג') "ונאספו שמה כל
העדרים וגללו את האבן מעל פי הבאר וגו'",

כתיב (ישעיה נ"ט ט"ו), **ותהי האמת נעדרת וסר**
מרע משתולל, **ופירש הרד"ק, ותהי האמת**
נעדרת - שלא היתה האמת נמצאת ביניהם
כלל, כאילו לא היתה מעולם,

איתא בגמרא (סנהדרין צ"ז ע"א), מאי ותהי
האמת **נעדרת**, אמרי דבי רב, מלמד שנעשית
עדרים עדרים והולכת לה,

מדת יעקב היא מדת האמת לכן נאספו כל העדרים

כתיב, (מיכה פרק ז') **תתן אמת ליעקב, ולכן, גם**
אם בכל מקום היתה האמת נעשית עדרים
עדרים מתפזרת והולכת לה, **אצל יעקב אבינו**
נאספו שמה כל העדרים, שאצלו היתה מדת
האמת קיימת, ולא היתה האמת מתפזרת
עדרים עדרים והולכת לה,

בעשיו מצינו שנתפזרו העדרים

אבל אצל **עשיו** מצינו, (בראשית ל"ב י"ז) ויתן
ביד עבדיו **עדר עדר** לבדו. ששם היה השקר
והיו מתפזרים העדרים, כמ"ש נעשית עדרים
עדרים

וראו לציין מבניהו בן יהוידע

כתב בספר **בניהו בן יהוידע** (סנהדרין דף צז/א)
והאמת נעדרת, כלומר **חכמת האמת** הוא חלק
הסוד, תרבה, והעוסקים יהיו עדרים עדרים,
בלימוד הקבלה.

אי נמי עתה יש אנשים פרטיים לומדים קבלה
כל אחד בקרן זוית בותר, אבל לעתיד הכל
ילמדו בה כמו שלומדים תהלים, **ותמצאם**
עדרים עדרים בבית המדרש.

ט, ותהי האמת נעדרת ביאור בצחות ובדרך החסידות

איתא במדרש (רבה בראשית פרשה ח' פסקה ה')
בשעה שברא הקב"ה את העולם, והיתה

האמת מתנגדת, נטל הקב"ה את האמת
והשליכו **בארץ**, הה"ד (דניאל ח') **ותשלך אמת**
ארצה, לפי"ז **האמת נמצאת בארץ**,

איתא בגמרא (סנהדרין צ"ז ע"א) אמר רבא,
מריש הוה אמינא ליכא קושטא בעלמא,

כתב המהרש"א (סנהדרין צ"ז ע"א ד"ה ליכא
קושטא בעלמא), ר"ל ליכא קושטא בעוה"ז,
כמ"ש שהקב"ה נמלך בפמליא של מעלה
לברוא את האדם, **אמת** אמר אל יברא שכולו
שקר,

ובכך אפשר לפרש בדרך צחות, ותהי האמת
נעדרת, מכיוון והשליך הקב"ה את האמת
לארץ, ממילא מי שמבקש את האמת יש לו
לעדור, כלומר לחפור **בארץ**, כדי למצוא את
האמת שנמצאת בארץ. וזהו **ותהי האמת**
נעדרת. ולכן לא קל להגיע אל האמת,
שנמצאת עמוק באדמה,

ונאספו שמה כל העדרים בדרך החסידות

לפי מה שפירשנו שתהיה האמת **נעדרת**,
כלומר שצריך לעדור אחריה כדי למוצאה,

יש לומר שלפיכך נאספו שמה, אצל **איש**
האמת דייקא, כל אלה שעודרים ומחפשים
אחר האמת, ללמדך, **שחיפוש האמת צריך**
להיות אצל אנשי האמת שבכל דור ודור.

י, יעקב נטמן בבית עבר י"ד שנה לקיים דברי התוספות

איתא בגמרא (קידושין כ"ט ע"ב) תנו רבנן ללמוד תורה ולישא אשה, ילמוד תורה ואח"כ ישא אשה, אמר רב יהודה אמר שמואל, הלכה, נושא אשה ואח"כ ילמוד תורה, רבי יוחנן אמר רחיים בצוארו ויעסוק בתורה, ולא פליגי הא לן והא להו, ע"כ,

רש"י מבאר, כי **בני בבל**, קודם ישא אשה ואח"כ יעסוק בתורה, **בני ארץ ישראל**, יעסוק בתורה ואח"כ ישא אשה,

תוס' מבאר, כי **בני בבל**, יעסוק בתורה ואח"כ ישא אשה, **בני ארץ ישראל**, ישא אשה ואח"כ יעסוק בתורה,
כתב רש"י (בראשית כ"ז פסוק ט"ו) למדנו מכאן שנטמן בבית עבר י"ד שנה ואח"כ הלך לחרון,

יש להביא ראיה מיאע"ה לשיטת תוס'

לפי"ז אפשר לומר, מהא דכתיב (דברים כ"ח י'), ויצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה, ולמדנו שנטמן בבית עבר י"ד שנה, **משום שסבר כשיטת התוס'**, דמכיוון ושלחו אביו לישא אישה בחוץ לארץ, הלך קודם ללמוד תורה ואח"כ ישא אישה. דאם היה נושא אשה בארץ יכול לישא אשה ואח"כ יעסוק בתורה, וזו היא שיטת התוס'.

יבמות דף סב עמוד ב
כל אדם שאין לו אשה - שרוי בלא **שמחה**, בלא **ברכה**, בלא **טובה**; בלא שמחה - דכתיב: ושמחת אתה וביתך, בלא ברכה - דכתיב: להניח ברכה אל ביתך, בלא טובה - דכתיב: לא טוב היות האדם לבדו. **במערבא אמרי**: בלא **תורה**, בלא **חומה**; בלא תורה - דכתיב: האם אין עזרתי בי ותושיה נדחה ממני,

מבואר, כי בא"י קודם ישא אשה, כמ"ש כל אדם שאין לו אשה, שרוי **בלא תורה**, וזה כדברי התוספות

יא, למה היה יעקב ירא מפני חיות רעות הרי אין חיה רעה שולטת באדם

כתיב (בראשית כ"ח י"א), ויקח מאבני המקום וישם מראשותיו, כתב רש"י, **וישם מראשותיו** - עשאן כמין מרזב סביב לראשו, **שירא מפני חיות רעות**,

התחילו מריבות זו עם זו, זאת אומרת עלי יניח צדיק את ראשו, וזאת אומרת עלי יניח, **מיד עשאן הקב"ה אבן אחת**, ע"כ, ובלשון הגמרא (חולין צ"א ב') תנא, **וכולן נבלעו באחד**.

מבאר המהרש"א (חולין צ"א ע"ב ד"ה עלי יניח צדיק ראשו), וז"ל, בב"ר מפורש שעשאן כמין מרזב כו' כפרש"י בחומש, והוא, **שהניח מלמטה אבן אחד להניח ראשו עליו**, וסביב אותו האבן הניח הרבה אבנים בגובה מג' צדדים עד שנעשו ג' דפנות כמין מרזב שיש דף א' מלמטה וג' דפנות מצדדיו, **התחילו כל אבנים מריבות עם אותו אבן שהניח מלמטה**, כל א' אומרת עלי יניח צדיק את ראשו, עד **וכולן נבלעים באבן אחד**, ר"ל שכולן נבלעו באותה אבן אחת שלמטה **כדי שיניח ראשו על כלן**, עכ"ל המהרש"א,

הקושיות

א, איתא בגמרא (שבת קנ"א ע"ב) אין חיה שולטת באדם עד שנדמה לו כבהמה, **ומבאר המהרש"א**, שהצלם אלוקים שומר על האדם, א"כ, למה היה יעקב אבינו מפחד מחיות רעות,

ב, קשה, למה אחרי שנבלעו כל האבנים באבן ששם מראשותיו, כבר לא פחד, ולא שם אבנים אחרות שישמרו עליו,

יש לבאר, שבתחילה חשב יעקב אבינו, שאינו ראוי להינצל מהחיות רעות, שמא ח"ו חטא עד שאיבד הצלם ר"ל, כה"ד (בראשית ל"ב י"א) "קטנתי מכל החסדים ומכל האמת אשר עשית את עבדך", וברש"י **שמא יגרום החטא**,

אבל לאחר שראה, שהאבנים שהם בבחינת דומם, גם הם הכירו בצדקותו ועשו מריבה, עלי יניח צדיק ראשו, הבין **שבודאי יש בו צלם אלוקים**, וא"כ אין חיה רעה שולטת, ושוב אינו צריך אבנים מסביב, ובכך מתורץ למה לא שם אבנים אחרות אחר שנבלעו באבן שמתחתיו,

יב, יש להביא ראיה מאבניו של יעקב לגבי היפוך הרצועה בתפילין של יד

כתב המגן אברהם (או"ח סימן מב סעיף א') אם נפסק רצועה ש"י סמוך להקשר צ"ע אם

איתא בגמרא (חוליו צ"א ע"ב), **כתיב** (בראשית כ"ח י"א), ויקח **"מאבני"** המקום (משמע טובא, רש"י) לשון **רבים**, וכתיב ויקח את **האבן**, לשון יחיד, **ויש סתירה בין הפסוקים**, ע"ז אמר רבי יצחק מלמד שנתקבצו כל אותן אבנים למקום אחד, וכל אחת ואחת אומרת עלי יניח צדיק זה ראשו,

כתבו התוס' כי אין צריך לדרשה

כתבו התוס' (חוליו צ"א ע"ב ד"ה ויקח את האבן), לפי פשוטו, יש לפרש שלקח **אבן אחת מאבני אותו המקום**, עכ"ל התוספות, ואין כאן **סתירה בין הפסוקים**, אלא הדרשה תדרש,

יש לעיין במה נחלקו רש"י ותוס', והאם יש כאן סתירה בין הפסוקים או לאו,

אפשר לומר כי רש"י ותוס' חולקים בשתי הפירושים של **ויפגע במקום**, וגם חולקים אם יש סתירה בין **"אבני"** ל**"אבן"**, ולכן צריך לדרוש הדרשה שנתקבצו כל אותן אבנים למקום אחד וכל אחת ואחת אומרת עלי יניח צדיק ראשו, או שאין סתירה בין **"אבני"** ל**"אבן"**, ואין הכרח לדרוש הדרשה,

רש"י סבר כפירוש הראשון, שויפגע במקום שפגע באותו המקום, והיל"ל "ויקח אבן מהמקום", ואמר **מאבני**, לשון **רבים**, וכשקם כתיב "ויקח את האבן", וא"כ יש סתירה בין הפסוקים, ולפיכך יש לדרוש הדרשה,

ותוס' סבר, כפירוש השני, **שהמקום** הכוונה לקב"ה, ולא שייד הלשון ויקח אבן מהקב"ה, לפיכך אמר **מאבני המקום**, פירוש, **מאבניו של**

הקב"ה, ואח"כ אמר ויקח את האבן, ואין סתירה בין **אבני לאבן**, וז"ש התוס', לפי פשוטו, יש לפרש שלקח אבן אחת מאבני המקום, ואין כאן סתירה, בין **אבני לאבן**,

ובכך ביארנו כי רש"י ותוס' חולקים, בשתי הפירושים של **ויפגע במקום**,

יד, קום התהלך בארץ גור בארץ הארץ אשר אתה שוכב הבטחת הארץ כל אחד לפי מידתו

כתיב (בראשית כ"ח יג) הארץ אשר אתה שוכב עליה לך אתננה,

מותר להפוך ראש האחר למעלה ולעשות בו קשר של יד, והחתיכה שהיה בו הקשר יקשור למטה כמ"ש ס"ס ל"ג, או נימא דמורידו מקדושתו כיון שהיה בו הקשר והיו"ד ועתה יעשה בו כריכת האצבעות.

כתב השערי תשובה (שו"ע אורח חיים סימן מ"ב ס"ק א') מה דנקט המג"א להפוך ראש אחר למעלה דמשמע שמהפך הרצועה הארוכה ממש שהרי אפילו בלא היפוך רק שבאותה הקצה של הרצועה הארוכה במקום שנפסקה שם הוא רוצה לעשות קשר נמי אסור כיון שלוקח הקצרה שהיה בה הקשר וקושרה למטה הו"ל הורדה מקדושה. ועל כ"פ ממה שמסיים ואם אין הרצועה כו' משמע דאם אין קושר הקצרה למטה אין קפידא בהיפוך לבד.

ועיין בא"ר בשם זקנו הגאון מהר"ש שמתיר להפוך וראיה מהא דויקח מאבני וכו' עיין שם שנעשו כולם אבן אחת וקשה דעדיין יש קנאה באיזה צד מונח על האבן וע"כ דליכא קפידא בהכי

יג, מחלוקת רש"י ותוספות בביאור הכתוב ויפגע במקום

כתיב (בראשית כ"ח י"א), **"ויפגע במקום"** וילן שם כי בא השמש, ויקח **מאבני המקום**, וישם מראשתיו וישכב במקום ההוא,

רש"י כתב שתי פירושים, במשמעות המלה **ויפגע**,

הפירוש האחד, שפגע באותו המקום, כלומר, שפגש, כמו (יהושע ט"ז) ופגע ביריחו ופגע בדבשת,

הפירוש השני, ורבותינו (ברכות כ"ז) פירשו **ויפגע** לשון תפלה, כמו (ירמיה ז') ואל תפגע בי,

ביאור הרא"ם בפירושו של רש"י

בביאור המלה "ויפגע במקום", מבאר הרא"ם, דלפירושו הראשון של רש"י מובן הלשון **"ויפגע במקום"**, שפגש באותו המקום,

אך **לפירוש השני** של רש"י שויפגע הוא לשון תפילה, צ"ל הפירוש **במקום**, הכוונה להקב"ה, שהוא מקומו של עולם, כלומר, שהתפלל אל הקב"ה, ע"כ דברי הרא"ם,

כח י"א) **וישכב במקום ההוא** – מכאן למדים כי ארבע עשרה שנים ששמש בבית עבר לא שכב בלילה, **שהיה עוסק בתורה**, וזו היא מדת **תפארת**, **תורה**. מדתו של **יעקב אבינו**, ובאותו לשון אשר אתה שוכב הבטיחו על הארץ,

טו, בעניין נישואי לאה ביאור עבודת ישראל השפת אמת והמרא"ל צינץ

בשפת אמת כתב שוב מצאתי בעבודת ישראל, והאמרי אמת ציין למהרא"ל צינץ

איתא בעבודת ישראל (בראשית פרשת ויצא) **ויהי בבוקר והנה היא לאה**. איתא במדרש (בראשית רבה ע, יט) אמר לה רמייתא בת רמאה לא בליליא הוה קרינא רחל ואת ענית, אמרה ליה אית ספר דלית ליה תלמידים לא כן צוח לך אביך עשו ואת ענית ליה, עכ"ל.

ונראה לבאר תשובתה על פי שכל, דהנה יעקב אמר לאביו (בראשית כז, יט) אנכי עשו בכורך ופירש רש"י אנכי הוא אנכי אבל עשו בכורך עיין שם,

ואפשר כפשוטו כיון שקנה הבכורה **נכלל חלק עשו בקרבו** ואמר האמת כאשר הוא, אנכי עשו בכורך ממש. והנה ידוע כי כל יראתה של לאה היתה כיון דאמרו אינשי הגדולה לגדול והקטנה לקטן, אבל מכיון שאמר יעקב אנכי עשו בכורך **באמת, כי נכלל עשו עם הבכורה בקרבו** אם כן לאה חלקו מן השמים. וזה שהיתה תשובתה נצחת לא כן צוח לך אביך עשו ואת ענית, על כן אני חלקך וראויה לך להיות אשתך:

איתא שפת אמת (בראשית פרשת ויצא תרמ"ז ג') בענין המעשה מנשואי לאה. ואיתא במדרש שאמרה לו, כמו שרימה לאביו אנכי עשו בכורך וכי אית ספר דלית ליי תלמידים ע"ש.

נראה לבאר הענין עפ"י מ"ש במדרש כי כך היו התנאים הגדולה לגדול כו' ושמעה לאה מעשי עשו ובכתה וכו'. כי הנה יעקב אע"ה **זכה ליקח חלקו של עשו** כמ"ש בפרשה הקודמת **ואמת אמר אנכי עשו**. וכשזכה לאותו חלק זכה ליקח את לאה שהיתה מיוחדת לאותו ההארה. לכך רחל היתה אהובה לו כי היא היתה מיוחדת אליו ממש. ולאה היתה מיוחדת לחלקו של עשו לכן כתיב שנראה לאה דרשו חז"ל שעשתה מעשה שונא. **פי' שמה שהי' צריך עשו לתקן ולא הי' יכול וניטל**

איתא בגמרא (סנהדרין קי"א ע"א) ומאז באתי אל פרעה לדבר בשמך **הרע לעם הזה**, אמר לו הקדוש ברוך הוא, **חבל על דאבדין ולא משתכחין**, הרי כמה פעמים נגליתי על **אברהם יצחק ויעקב** בקל שדי ולא הרהרו על מדותי, ולא אמרו לי מה שמך,

אמרתי **לאברהם**, (בראשית י"ג י"ז) קום **התהלך** בארץ לארכה ולרחבה **כי לך אתננה**, בקש מקום לקבור את שרה ולא מצא עד שקנה בארבע מאות שקל כסף,

אמרתי **ליצחק**, (בראשית כ"ו ג') **גור** בארץ הזאת ואהיה עמך ואברכך, בקשו עבדיו מים לשתות ולא מצאו עד שעשו מריבה, שנאמר ויריבו רועי גרר עם רועי יצחק לאמר לנו המים,

אמרתי **ליעקב**, (בראשית כ"ח יג') הארץ אשר **אתה שוכב עליה לך אתננה**, ביקש מקום לנטוע אהלו ולא מצא עד שקנה במאה קשיטה, ע"כ,

בשלוש לשונות הבטיח הקב"ה אל האבות את הארץ

לאברהם אבינו, הבטיח הקב"ה את הארץ בלשון קום **התהלך**,

ליצחק אבינו, הבטיח הקב"ה את הארץ בלשון **גור** בארץ,

ליעקב אבינו, הבטיח הקב"ה את הארץ בלשון הארץ אשר **אתה שוכב עליה**,

לכל אחד מהאבות הבטיח הקב"ה את הארץ במדתו,

מדת **אברהם אבינו**, הוא מדת **החסד**, מדת **יצחק אבינו**, הוא מדת **הדין**, פחד יצחק, מדת **יעקב אבינו**, הוא מדת **תפארת**, תורה,

אברהם, בלשון **התהלך**, עפ"י הא **דאיתא בגמרא**, (בבא מציעא ל' ע"ב) את **הדרך אשר ילכו**,

זו **גמילות חסדים**, וזהו הלשון **התהלך** מדת **החסד**, מדתו של **אברהם אבינו**,

יצחק, בלשון **גור** בארץ הזאת, **גור** הוא לשון **פחד**, כדכתיב (דברים א' י"ז) לא תגורו, וזהו **פחד יצחק, מדת הדין**,

יעקב הובטח בלשון, (בראשית כ"ח י"ג) הארץ אשר אתה **שוכב לך אתננה**, (רש"י בראשית פרק

ממנו וניתקן על ידי יעקב ולאח ולכן כתיב ראו בן ראו מה בין בני לבן חמי. משמע שהם תקנו מה שהי' מיוחד לעשו לתקן כנ"ל. וזהו שרמז במדרש אשתו של פלוני לפלוני כו' בכושרות בכי ושירות כו' והכל ענין א'.

ושוב מצאתי בספר עבודת ישראל מענין זה. ונראה שכוון למ"ש. ואפשר השומע לא הבין דבריו או שהרב ז"ל הסתיר הדברים, עכ"ל השפת אמת,

אמרי אמת ליקוטים עמוד ק"כ אמר שאת הספר עבודת ישראל כתבו תלמידי המגיד מקוזניץ ז"ל, ורק פרשיות מקץ ויגש הם כתב יד מהמגיד בעצמו לכן קשה מאד להבינם

הערות שפת אמת בני בינה ויצא תרמ"ז האמרי אמת זצ"ל ציין לספר **מלא העומר להגאון מהרא"ל צינץ מפלאצק** זצ"ל ראה שם בפרשתנו כט יח בשם הגאון מוה' נפתלי על מה שאמרו במדרש על הפסוק ויהי בבוקר והנה היא לאה אמר לה רמייתא בת רמאה לאו בליליא הוה קרינא רחל ואת ענית לי אמרה ליה כו' לא כך היה צווח לך אביך עשו ואת ענית ליה,

ופירש הגאון לפי שפירש רש"י (כ"ט י) ועיני לאה רכות שהיתה סבורה לעלות בגורלה של עשו ובוכה, ואם כן לפי שיעקב קנה הבכורה מעשו לכך אמר **אנכי עשו בכורך** וכיון שהוא הגדול נמצא לאה ראויה ליעקב, אם כן התנהגה עמו במדתו שענה ליצחק אנכי עשו בכורך נמצא שממילא לאה בגורלה שהיא הגדולה, וראה עוד נזר הקודש על המדרש כאן.

טז, יששכר חמור גרם שקיבל עול תורה כשור לעול וכחמור למשא

יששכר חמור גרם רבץ בין המשפטים, ויט שכמו לסבל, ויהי למס עובד (פרק מט יד), ברש"י למס עובד - לפסוק להם הוראות של תורה וסדרי עיבורין שנא' (דה"א יב), **ומבני יששכר יודעי בינה לעתים,**

איתא בגמרא (נדה ל"א ע"א) יששכר חמור גרם, **חמור גרם לו ליששכר**, ברש"י, אותו חמור שהיה יעקב רוכב שפנה לאוהל לאה, במהרש"א (נדרים כ' ב') כתב, יששכר חמור גרם כו'. עיין פירש"י, אבל בערוך פי' בערך חמרא כשחזר יעקב מן השדה נהק החמור ושמעה לאה ויצאה לקראתו עכ"ל,

ואפשר לפרש כי ע"י כך זכו מבני יששכר שיהיו יודעי בינה, משום שהיטה שכמו לסבול **כחמור**, כאמרם ז"ל בגמרא עבודה זרה (ה' ע"ב), תנא דבי אליהו, לעולם ישים אדם עצמו על דברי תורה כשור לעול **וכחמור** למשאוי, וזה הפירוש, **חמור גרם להם להיות ומבני יששכר יודעי בינה לעתים.**

יז, בשכר שתיקתה זכתה לאפרים ומנשה ולברכתם

כתיב (בראשית כ"ט כ"ה) **"ויהי בבקר והנה הוא לאה"** ויאמר אל לבן מה זאת עשית לי **הלא ברחל עבדתי עמך ולמה רמיתני,**

איתא במדרש, (תנחומא ויצא פרק ו), א"ר יהודה גדולה **שתיקה** שבזכות **שתיקתה** של רחל זכתה והעמידה שני שבטים בישראל **אפרים ומנשה** יתר על השבטים, ע"כ,

מבואר, כי יעקב אבינו אמר לישא את רחל, והקב"ה דעת אחרת היתה עמו, ורצה שישא יאע"ה גם את רחל וגם את לאה, ואת לאה קודם, ונתן בלבה של רחל שתעביר הסימנים ותשתוק, ובשכר זאת זכתה והעמידה שני שבטים בישראל **אפרים ומנשה** יתר על השבטים,

יח, ביאור הכ' מבני יששכר יודעי בינה לעתים

כתיב (דברי הימים א פרק יב לג) **"ומבני יששכר יודעי בינה לעתים"**, וכידוע בינה הוא הבנת דבר מתוך דבר, כמבואר בספח"ק, **יש לפרש** ע"ד הא דאיתא (בנדרים דף כב עירובין דף ק/ב) דיששכר בשעה שנולד היה זה ע"י הבנת דבר מתוך דבר כדאיתא בגמרא, עיי"ש,

לפיי"ז אפשר לפרש **"מבני יששכר יודעי בינה לעתים"**, דכמו שיששכר נולד ע"י הבנת דבר מתוך דבר, שלא נאמר בפירוש, כך גם הוא נהיה מיודעי בינה, **שהבינה** היא הבנת דבר מתוך דבר,

וכמו כן ניתן לפרש הנותן לשכוי בינה, עפ"י מה דאיתא בגמרא, (עירובין דף ק' ע"ב), **כתיב** (איוב ל"ה י"א) **מִלְפָּנֵי מִבְּהֶמוֹת אֶרֶץ וּמִעוֹף הַשָּׁמַיִם יִחְפְּזֻנִּי** זה תרנגול שפושט כנפיו

ומפייס, עיי"ש, וע"ז נאמר הנותן לשכוי
בינה, שהתרנגול מבין דבר מתוך דבר,

יט, יש שכר לפעולתך בפעולתה במסירות נפש זכתה לזה השכר

כתיב, "כה אמר ידוד מנעי קולך מבכי ועיניך
מדמעה כי יש שכר לפעולתך,

כתיב (בראשית מ"ח ז'), ואקברה שם בדרך
אפרת הוא בית לחם, כתב ברש"י מחז"ל,
שתהא לעזרה לבניה כשיגלה אותם נבוזראדן,
ויצאת רחל על קברה ובוכה ומבקשת עליהם
רחמים שנא' (ירמיה ל"א) קול ברמה נשמע וגו'

כתיב (בראשית ל' ט"ז) ותאמר לאה כי שכר
שכרתיך וגו', ובשל פעולה זאת לא נקברה
רחל במערת המכפלה, כי אם על אם הדרך
היא בית לחם, (רש"י),

מבואר, כי ע"י פעולתה של רחל בעת לידת
יששכר, גרמה שלא תיקבר במערת המכפלה,
ובכך מסרה נפשה עבור בניה, כמו שאמרו
ז"ל, שתהא לעזרה לבניה כשיגלה אותם
נבוזראדן, ויצאת רחל על קברה ובוכה
ומבקשת עליהם רחמים שנא' (ירמיה ל"א) קול
ברמה נשמע וגו',

אפשר לומר, שלזה רמז הכתוב (ירמיה ל"א
ט"ז) יש שכר לפעולתך, כלומר, מפעולתה
שעשתה למסור נפשה על בניה, משם נולד
יששכר, וזהו, יש שכר לפעולתך,

כ, יששכר חמור גרם בדרך צחות

כתיב (בראשית פרק מט יד) "יששכר חמר גרם"

כתיב (דברי הימים א פרק יב לג) "ומבני יששכר
יודעי בינה לעתים"

איתא בגמרא (נדרים פ"א ע"א), מפני מה אין
מצויין תלמידי חכמים לצאת ת"ח מבניהן, רב
אשי אומר משום דקרו לאינשי חמרי, (עין
במהרש"א ביאור נאה),

וברש"י, שאין נוהגין להן כבוד ומבזין אותן
מפני תורה שבהם,

אפשר לפרש בדרך צחות, מפני מה זכו להיות
בני יששכר תלמידי חכמים יודעי בינה, ע"י
חמור, כלומר, מפני שלא קראו לאינשי חמרא,
וזהו יששכר חמור גרם.

כא, טוב תתי אותה לך ביאור מתלמידי בעש"ט

כתיב (ויצא כ"ט י"ט) ויאמר לבן טוב תתי אותה
לך מתתי אותה לאיש אחר שבה עמדי :

איתא מתלמידי בעש"ט, באשר ידע והכיר לבן
הרמאי, כי רחל בתו צדקת, וראה שגם יעקב
צדיק, אמר, אם רחל תינשא לרשע, אזי
תחזירהו למוטב, ועוד מעט ואין רשע, לכן
אמר טוב תתי אותה לך, שאתה כבר ממילא
צדיק, ולא אתננה לרשע, שיחזור בתשובה

כב, ה' כסלו יומא דהילולא מהרש"א זצוק"ל

בשם הגדולים כתב על המהרש"א וממנו יקחו
הדרשנים ובעלי הפרש"ס הדביקוהו ליסוד
דרושיהם

בספר שם הגדולים, ערך המהרש"א, (חלק
גדולים מערכת ש' אות פ"א, ערך מהר"ר שמואל
אידלש), כתב, רב מופלא אב"ד דק"ק אוסטרא
שנת שע"ו. חיבר חידושי הלכות על רוב
התלמוד ולאורו הלכו כל מעייני הגמרא
והתוספות. ושמעתיה לפום רבנן ותלמידיהון,
ובפרט בגלילות אשכנז והמערב לא זזו מחבבו
וכל עסקם בו.

וגם חיבר חידושי אגדות, וממנו יקחו
הדרשנים, ובעלי הפרש"ס הדביקוהו ליסוד
דרושיהם. וגם אני שמעתי שיש לו שו"ת, ע"כ
בשם הגדולים.

כג, זקן שרוקד כשלשה נערים לשמח חתן וכלה מהרש"א

איתא בגמרא (כתובות י"ז א') אמרו עליו על רבי
יהודה בר אילעאי, שהיה נוטל בד של הדס
ומרקד לפני הכלה, ואומר : כלה נאה וחסודה.
רב שמואל בר רב יצחק מרקד אתלת, פירש

רש"י, אתלת - שלש בדין זורק אחת ומקבל אחת,
א"ר זירא קא מכסיף לן סבא, פירש רש"י, שמזלזל בכבוד תלמידי חכמים ונוהג קלות ראש בעצמו,
כי נח נפשיה, איפסיק עמודא דנורא בין ידיה לכולי עלמא, וגמירי, דלא אפסיק עמודא דנורא אלא אי לחד בדרא אי לתרי בדרא.
א"ר זירא: אהנייה ליה שוטיניה לסבא, ואמרי לה, שטותיה לסבא, ואמרי לה, שיטתיה לסבא.

פירש רש"י
שוטיתיה - שוט של הדס שהיה מרקד בו.
שיטתיה - שיטתו ומנהגו.
שטותיה - שהיה מתנהג כשוטה.

זקן אחד רוקד כמו שלשה נערים

כתב המהרש"א בד"ה, רב שמואל ב"י מרקד אתלת, פירש"י אתלת, ג' בדין זורק א' ומקבל א' עכ"ל. וכה"ג אמרינן בפרק החליל בשמחת בית השואבה רשב"ג היה נוטל ח' אבוקות זורק א' ונוטל א' ואין נוגעים כו',

קושיות המהרש"א

אבל א"כ ה"ל לתלמודא לפרושי הכא כדמפרש לה התם, היה זורק א' ונוטל א' ואין נוגעים כו',

ועוד דלא ה"ל אתלת אלא בתלת,

ועוד מאי קא מתמה עליה ר' זירא, הרי רשב"ג עבד הכי,

כתב המהרש"א ולולי פירוש נראה לפרש, דהכא ה"פ שהיה מרקד אתלת דהוה מרקד נגד תלתא שאר אינשי שמרקדים לפני הכלה, והשתא ניחא דקאמר ר' זירא קא מכסיף לן האי סבא, דאנן נערים לגביה ולא מרקדינן רק חדא, והוא מרקד כתלתא דילן אף על גב דהוא סבא ודו"ק, עכ"ל המהרש"א.

כד, ביאור המהרש"א בדאגה בלב איש
ישיחנה ודבר טוב ישמחנה

איתא בגמרא (סוטה דף מב עמוד ב, יומא ע"ב) כתיב (משלי י"ב כ"ה) דאגה בלב איש ישחנה, ר' אמי ורבי אסי חד אמר ישחנה מדעתו וחד אמר ישחנה לאחרים:

מהרש"א סוטה דף מב עמוד בדאגה בלב גוי ישיחנה מדעתו כו'. סיפא דהאי קרא ודבר טוב ישמחנה ר"ל דאגה בלב איש ומטרידו מלימוד התורה ישיחנה מדעתו כדי שיהא דעתו צלולה וע"י כן דבר תורה שהיא התורה ישמחנו מדאגתו ולמ"ד ישיחנה לאחרים. כדי שיתנו לו עצה על דאגתו כפרש"י בפי' יוה"כ וזהו ודבר טוב שיתיעץ לו חבריו הוא ישמחנו מדאגתו וע"י פרש"י בס' משלי וק"ל:

כה, תורתו של דואג בצחות

סנהדרין ק"ו ע"ב, תורתו של דואג משפה ולחוץ,
 מי **שדואג**, כלומר שיש דאגה בלבו, תורתו, כלומר עצה היא לו **משפה ולחוץ**, ישיחנה.

כו, יש לגעור באלו המורים הלכה מהשולחן ערוך מבלי לעיין מתחילה במקורות מהרש"א

איתא בגמרא (סוטה כ"ב א') תנא, התנאים מבלי עולם. מבלי עולם ס"ד, אמר רבינא

שמורין הלכה מתוך משנתו. תניא נמי הכי, א"ר יהושע, וכי מבלי עולם הן? והלא מיישבי עולם הן, שנאמר (חבקוק ג' ו') "הליכות עולם לוי" אלא, **שמורין הלכה מתוך משנתו**, ע"כ,

כתב המהרש"א (סוטה כ"ב א' ד"ה ירא את ה' בני ומלך), **ובדורות הללו אותן שמורין הלכה מתוך שו"ע והרי הם אין יודעין טעם הענין של כל דבר**, אם לא ידקדקו מתחלה בדבר מתוך התלמוד שהוא שימוש ת"ח וטעות נפל בהוראותם והרי הן בכלל מבלי עולם ויש לגעור בהן, עכ"ל המהרש"א, עיין רש"י חגיגה י' ע"א ד"ה שיוצא אדם מדבר הלכה. עיין היטיב רש"י סנהדרין מ"ב ע"א ד"ה מלחמתה של תורה,

להערות הארות ולקבלת העלון
 ניתן לפנות אל

"מכון פאר" רחוב חזון איש 2

בני ברק

פקס 03-6161555

נייד 0527-616166

דוא"ל y0527616166@gmail.com